

Vecsernyés Ildikó¹ – Irene Wichmann²

A SZÓKINCSTANÍTÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE AZ EGYETEMEN KÍVÜLI FELNŐTTOKTATÁSBAN ÉS A HUNGAROBX PROJEKT

Abstract

Learning vocabulary is a very important part of learning a language. However, it is often paid less attention to than other parts of language skills. The Hungarobox Learning Partnership is a two-year long Grundtvig project, which started in August 2013. The aim of the project is to survey the existing online materials for teaching and learning Hungarian vocabulary, and the possibilities for developing new materials for the level B1–B2. Partners from five European countries participate in the project, one aim of which is dissemination and exchange of good practices on the field of vocabulary learning.

Keywords: *learning vocabulary, level B1–B2, Hungarobox-project*

Kulcsszavak: *szókincstanulás, B1–B2-es szint, Hungarobox projekt*

1. Bevezetés

A legtöbb felnőtt nyelvtanulónak az az elsődleges célja a nyelvtanulás során, hogy a megtanulandó idegen nyelven kommunikálni tudjon. A sikeres kommunikációhoz már viszonylag kezdő szinten is szükséges bizonyos mennyiségű szó ismerete. Sok szerző szerint a nyelvtanításban nem mindig fordítottak, fordítanak elegendő figyelmet a szókincs sokoldalú tanítására, gyakoroltatására, és csak az utóbbi időben kezdtek felfigyelni ennek fontosságára. Szerintünk sok esetben nagyobb hangsúly esett a nyelvtan, a nyelvi szerkezetek gyakorlására.

2. Elvek és gyakorlat

2.1. A szakirodalom a szókincs tanításáról

¹ Vecsernyés Ildikó nyelvtanár, Helsinki Egyetem, Helsinki, ildiko.vecsernyes@helsinki.fi

² Irene Wichmann PhD, nyelvtanár, Helsinki Egyetem, Helsinki, irene.wichmann@helsinki.fi

Az utóbbi évtizedekben egyre több figyelem irányul a szókincstanítás kutatására, s ezáltal az érdeklődés is jobban e felé a terület felé fordult. Erre figyelt fel például Keith S. Folse amerikai kutató, aki írásában a szókincs elsajátításával kapcsolatos tévhitekkel foglalkozik. Folse többek között felhívja a figyelmet arra a tévhitre, amely szerint grammatika tanítása fontosabb, mint a szókincsé. Ő saját tapasztalataira hivatkozva azt állítja, hogy éppen a szókinccsel kapcsolatosan fordulnak elő a legsúlyosabb, a kommunikáció során felmerülő félreértések. A nyelvtanításban mostanában törekedni szoktak a kommunikatív képességek fejlesztésére, de a kommunikációhoz szükséges az, hogy elég széleskörű szókinccse legyen az nyelvtanulónak. A kutatások szerint a diákok is fontos helyre sorolják prioritási listájukon a szókincs elsajátítását. "Rossz nyelvtannal is ki tudhatja magát fejezni az ember, de ez szavak nélkül lehetetlen." (Folse 2004: 1-10)

Bárdos Jenő ezzel szemben azon a véleményen van, hogy bár a szakirodalomban a szókincstanítást sokan elhanyagolt területnek tekintik, csupán arról van szó, hogy a szókincstanítás metodikája nem fejlődött az elvárásoknak megfelelően. Bárdos úgy gondolja, hogy az idők során számos nyelvtanító módszer törekedett a szókincstanítás megújítására. (Bárdos 2000: 77-78)

A finn Leena Nissilä, aki a szókincstanítás metodikai kérdéseiről főleg a finn nyelv tanításával és a finn mint idegen nyelvi tananyagokkal kapcsolatban ír, kiemeli, hogy nem elegendő az, ha a tanulók az órán tanulják a szavakat, hanem időt és energiát kell áldozniuk az önálló szótanulásra is. Az egyetemen kívüli felnőttoktatási tapasztalatokról írva hangsúlyozza, hogy épp a szavak megtanulása a legnehezebb sok felnőtt tanuló számára, mivel ehhez jó memóriára van szükség. Kezdő tanfolyamokon a szavakat még könnyebb összekapcsolni konkrét helyzetekkel és dolgokkal, mert például tárgyak neveit kell megtanulni, de ha további szintekre lépnek a nyelvtanulók, ez nehezebbé válik, mert absztraktabb jelentésű szavakat kell elsajátítaniuk. Ahogy sokan mások is, ő is leszögezi, hogy szavak megjegyzését elősegítheti, ha azokat különböző kontextusokban tanulják, vagy ha elég sokszor ismétlődik a szó, pl. szinonimákat, el-lentéteket tanítanak a nyelvtanulóknak, vagy jelentésköröket és szócsaládokat. Nissilä szerint is több figyelmet kellene fordítani a szókincs tanítására. Tapasztalatai szerint a nyelvórákon gyakran különálló szavakat, szólistákat kapnak a nyelvtanulók, s ezeket kell memorizálniuk. Úgy gondolja, a szavak sokoldalú tanítására már a nyelvi tanulmányok kezdetén feltétlen szükség van, de ezt gyakran elhanyagolják. A szavak megtanulásához és magabiztos használatához a nyelvtanuló aktív munkájára van szükség, és erre a tanárnak sem árt ismétlődően felhívnia a diákok figyelmét. (Nissilä 2011: 80-82) Nissilä megállapítja, hogy a finn nyelvkönyvekben a szókincs tanítása kisebb hangsúlyt kap a nyelvtanénál, pedig a kommunikáció szempontjából a szókincset a nyelvtannál fontosabb területnek tarthatjuk (Nissilä 2011: 69-70). Annak ellenére, hogy Nissilä elsősorban a finn nyelv tanításával kapcsolatban tette e megállapításokat, e cikk szerzői úgy gondolják, ezek nagy része megállja a helyét a finnhez hasonló szerkezetű magyar nyelv tanítására vonatkozóan is.

2.2. Tanári gyakorlatunk során szerzett tapasztalataink a szókincs tanításával kapcsolatban

Mi, nyelvtanárok tapasztaljuk azt is, hogy a szókincs tanulása azért is jelent manapság nagy kihívást, mert a szókincs folyamatosan változik. Különösképpen a modern technika világában igaz ez, amikor napról napra születnek új szavak, amelyekre tíz évvel ezelőtt még nem volt igény, szükség. Sok finnországi magyartanár kolléga említette már azirányú tapasztalatait, hogy a Finnországban élő, magyar és nem magyar anyanyelvű tanárok egyaránt gyakran bajlódnak a finn nyelvbe bekerülő új szavak, sőt még inkább kifejezések magyar megfelelőinek kiderítésével, „kinyomozásával”, miközben ezek tanítására folyamatosan igény van a nyelvtanulók körében. Gondoljunk csak például arra, hogyan vált mindennapi életünk részévé a mobiltelefon, és annak egyre újabb változatai, miközben nehéz olyan tananyagot találni, amelyben akár a mobiltelefon használatával kapcsolatos néhány kifejezés vagy például viszonylag új szavunk, az okostelefon szerepelne. A papíralapú tanyagkiadás nem tud lépést tartani a technika gyors fejlődése következtében nyelvünkbe áramló újabb és újabb szavakkal és kifejezésekkel.

A következőkben szeretnénk beszámolni egy olyan új projektről, amely a szókincstanítás bizonyos területeire összpontosít, és főleg interneten elérhető, könnyedén bővíthető tananyagok készítésének céljával jött létre. Reméljük, hogy projektünk eredményeképp hasznos segédanyagokat adhatunk a szókincs tanításával és elsajátításával foglalkozók kezébe.

3. A Hungarobox projekt

A Hungarobox kétéves időtartamú, az EU által támogatott Grundtvig-tanulási kapcsolatok projekt, amely 2013 augusztusában kezdődött, és 2015 júliusáig tart. A projekt koordinátora a Finn–Magyar Társaság. A projektpartnerek az egyetemen kívüli felnőttoktatással (is) foglalkozó tanintézmények: Magyarországról a Károli Gáspár Tudományegyetem, Németországból a Hamburgi Egyetem, Észtországból a Tartui Egyetem és Olaszországból a Firenzei Egyetem. Partnerségre pályázott még a horvátországi Zágrábi Egyetem is, de az ő pályázatuk sajnos egy helyi félreértés, a felnőttképzés félreértelmezése miatt nem lett sikeres. Néhány partnerrel már hosszú közös együttműködés áll mögöttünk korábbi két európai uniós projektünk jóvoltából. E cikk írói a Helsinkii Egyetemen dolgoznak, és a Finn–Magyar Társaságot képviselve vettek/vesznek részt a projektben.

A Finn–Magyar Társaságnak ez már a harmadik, EU-támogatást elnyert, a magyar nyelvnek az egyetemen kívüli felnőttoktatásban való tanításával kapcsolatos projektje, és mindhárom projektben koordinátori szerepe volt. Első projektünk, amely a **Survival.hu** nevet viselte (2001–2005), a Socrates, Lingua 2-program támogatásával valósult meg. A projekt fő eredménye az *Unkaria helposti (Könnyedén magyarul)* tananyagcsomag (Unkaria helposti 1-2. könyv, 1-2. CD, 1-2. tanári segédanyag, társalgási zsebszó-

tár, a Magyar – ország, nyelv, emberek című DVD, amely a Magyar nyelvről, kultúráról és turizmusról szól) megjelenése. A 2008–2010-ig tartó **Te-Le-Hu** projekt az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatásban tevékenykedő magyarnyelv-tanárok hálózatba szervezését és továbbképzését célozta meg. A program eredményeként új anyagok készültek, például tanulói önértékelő lap, tanári útmutató a tanfolyamok tervezéséhez, annotált tankönyv- és segédanyagjegyzék stb., amelyekből a nyelvtanárok folyamatosan bővülő tanári kézikönyvet állíthatnak össze maguknak. Valamennyi tananyag szabadon elérhető a Társaság honlapján (<http://suomiunkari.fi/telehu/>).

Mindkét projekt idején a partnerekkel együtt tanári szemináriumokat, továbbképzéseket szerveztünk a partnerországokban, illetve az Európai Unió területén dolgozó magyartanárok számára. A Te-Le-Hu projekt keretében akkori partnerünk, a Balassi Intézet óriási szerepet vállalt e munkában.

A **Hungarobox** e korábbi két projekt folytatása. Témája a B1–B2-es szintű szókincs tanítása és tanulása. A projekt céljai: az interneten elérhető kisebb-nagyobb szószerkezetek, szótárak, szókincstanító anyagok összegyűjtése, a partnerek közötti tapasztalatcsere a szókincstanítás területén, valamint egy többnyelvű, online szótár és a hozzá tartozó gyakorlatgyűjtemény elkészítése, részben az *Unkaria helposti* tananyagcsomag és az *eMagyarul2* című eLearning tananyag szókincsére támaszkodva. A szótár ún. *pilótaszótár* lesz, csak egy kiemelt témakört ölel fel, s a modern technika világának szókincsébe kalauzsol el bennünket. A benne szereplő szavakhoz és kifejezésekhez minden partnerország nyelvén megadjuk a fordításokat.

A projekt tervezésekor azért esett a választásunk a B1–B2-es szint szókincsére, mert véleményünk szerint ezen a szinten van a legnagyobb szükség a szókincs tanítására koncentráló internetes anyagokra.

Az egy egész életen át tartó tanulás alapelvét is szem előtt tartjuk; az interneten elérhető anyagok lehetővé teszik a hátrányos helyzetben élő, vidéken lakó, idős vagy mozgáskorlátozott személyek számára is azt, hogy nyelvtudásukat fejlesszék. Finnországban például óriási távolságok lehetnek a falvak és a magyar nyelvi kurzusokat kínáló nagyobb városok között, s így sokak számára az önálló nyelvtanulás az egyetlen lehetőség magyartudásuk fejlesztésére.

A tananyagkészítésen kívül szervezünk két workshopot is a partnerországokból érkező diákok és tanárok számára, amelyek során teszteljük és értékeltetjük a már elkészült anyagokat.

Az eddigiekben sor került három partnertalálkozóra, amelyeken megismerkedtünk új partnereinkkel, és megkezdtük a már meglévő internetes anyagok feltérképezését. A projekt során minden partnerországban lesz két találkozónk. Minden partnerünk más-más speciális tudással, tapasztalattal járul hozzá a projekt sikeréhez.

Célunk, hogy egy, a jelenlegit követő újabb projekt keretében a most elkészülő szótárat, feladatgyűjteményt további témák szókincsével bővítsük a Hungarobox projekt során szerzett tapasztalatainkat is hasznosítva.

Irodalom

- Bárdos Jenő 2000. *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapja és gyakorlata*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Folse, Keith S. 2004. Myths about Teaching and Learning Second Language Vocabulary: What Recent Research says. *TESL Reporter* 37, 2 1-13.
- Nissilä, Leena 2011. *Viron kielen vaikutus suomen kielen verbien ja rektioiden oppimiseen*. Oulu: Oulun yliopisto.